

Izhaja vsak četrtek ob 10. uri dopoldne. Rokopisi se ne vračajo. Nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Cena listu znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni. Za manj premožne za celo leto 3 krone, za pol leta K 1-50. Nemčijo je cena listu K, za druge dežele izven Avstrije 6 K.

Rokopise sprejema „Narodna Tiskarna“ v Gorici, ulica Veterinari št. 9.

Naročnino in računala sprejema upravništvo, Gorica, Semeniška ulica št. 16. Posamezne številke se prodajajo v tobakarnah v Šolski ulici, Nunski ulici, na Josip Verdijevem tekalšču nasproti mestnem vrtu, pri Vaclavu Baumgartl v Korenjski ulici in na Korenjskem bregu (Riva Corno) št. 14, po 8 vin.

Oglasi in poslanice se računajo po petih vrstah in sicer: če se tiska enkrat 14 v., dvakrat 12 v., trikrat 10 v. Večkrat po pogodbi.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ivan Bajt v Gorici.

Tiska „Narodna Tiskarna“ (odgov. L. Lukežič) v Gorici.

Zaupni shod „Sloge“.

Danes teden je pošteno slovensko goriško ljudstvo na sijajen način pokazalo, v čegavem taboru stoji; sijajno je manifestovalo za naše ideje. Liberalcev, ki so gledali veličastni shod, je postalo strah in poskrili so se. Da je bil shod res prava manifestacija, dokazuje sinočnja „Soča“, ki je čisto znorela in ki priznava, da se je našega shoda zaupnikov udeležilo okoli 400 mož. Tudi o svojem shodu so pisali, da je bil sijajen, češ, ker bilo je navzočih 400 mož, akoravno jih je bilo komaj 250. Na naš shod pa je v resnici prišlo nad 800 mož iz vseh krajev goriške dežele. Največja dvorana goriškega mesta, dvorana „Central“, je bila natlačeno polna. Mnogo ljudi je moralo oditi, ker ni bilo ne vstopnic in prostora. Glede udeležbe so se odlikovali posebno vrli Cerkljani, katerih je prihitalo na shod do 40. Čez kolena so gazili sneg, a to jih ni ustrašilo, da se udeležijo shoda ter manifestirajo za svoje prepričanje. Čast takim možem! Dobro so bili zastopani gorski kraj ob železnici, krasna je bila udeležba iz vipavske doline, lepa s Krasa in goriška okolica je bila častno zastopana. Bili so to možje vseh slojev, revni in bogati, kmetje in delavci, vsi pa poštenu slovenski možje. „Soča“ jih psuje, da so bili „mežnarji in ljudje zadnje vrste“. Dobro, liberalci! Zapomnite si, da od ljudi zadnje vrste ne dobite ni enega glasu pri volitvah, akoravno bodete še berčili za nje. Naše ljudstvo je za vas „zadnje vrste“; zato liberalcem nobenega glasu!

Z velikim navdušenjem so pozdravljali zborovalci dr. A. Gregorčiča, ko je otvoril zborovanje. Na predlog dr. Dermastije je bil soglasno izvoljen za predsednika shoda zaslužni dr. A. Gregorčič, za I. podpredsednika deželni poslanec Bolko, za II. podpredsednika strojar Cotic iz Mirna. Za I. zapisnikarja je bil izvoljen dr. Pavlica, za II. zapisnikarja župan Černic iz St. Petra.

Na dnevnem redu so bile 4 točke:

1. Volivna preosnova, v čem obstoji in kakšen pomen ima za Slovence.
2. Delovanje goriških Slovencev in njih zastopnikov na gospodarskem polju v zadnjem šestletju.
3. Zadrugištvo na Goriškem s posebnim ozirom na „Goriško zvezo“.
4. Priprave za bodoče državnozbornske volitve in za nadaljni razvoj življenja med goriškimi Slovenci.

Dr. Gregorčič je govoril ob velikem navdušenju o prvi točki.

Govor dr. Gregorčiča.

Čenjeni zborovalci!

Govoriti mi je o volivni preosnovi za državni zbor, v čem obstoji in kakšnega pomena je za Slovence.

Pri tem ne morem, da ne bi omenil dosedanjega volivnega reda, ki je slonel na podlagi predpravice za nekatere državljanske sloje. Predpravice je dajal veleposestnikom, katerih zastopniki po nekaterih deželah niso bili v nikakem razmerju z zastopniki drugih volivcev. Po nekaterih deželah je število veleposestnikov majhno in umetno sestavljeno, število poslancev, katere so volili, pa razmeroma jako veliko.

Dosedanji volivni red je dajal predpravice meščanom, trgovcem in obrtni-

kom, ki so imeli večinoma dvojno volivno pravico, prvič kot trgovci ali obrtniki, potem še kot meščani ali drugačni davkoplačevalci. Kmečke občine so imele le malo poslancev, a še te so volili le tisti davkoplačevalci, ki volijo v občinske zastope v prvem ali drugem volivnem razredu. Teh pa je manjšina, kajti navadno voli večina občinarjev v tretjem razredu.

Razen tega je dajal dosedanji volivni red velike predpravice nemškim deželam nasproti slovenskim. Žal, da te predpravice tudi po novem volivnem redu ne bodo povsem odpravljene, ampak le omejene. Vodilna misel staremu volivnemu redu je bila vzdrževati liberalizem in nemštvo, preveza v to svrhu pa tako imenovano varovanje ali zastopanje interesov ali koristij odločilnih slojev v državi. Odtod predpravice meščanstvu in nemškim deželam, v katerih je prihajal večjih že na 30–35 000 prebivalcev en poslanec.

Goriški Slovenci smo bili oškodovani v vsakem oziru. V veleposestvu, v trgu in mestih, v trgovski in obrtni zbornici smo bili priklopljeni na italijansko večino, tako da naše težnje niso prišle do veljave. V kmečkih občinah smo imeli do veljave. V kmečkih občinah smo imeli do tri okrajna glavarstva s 140 000 prebivalci enega poslanca, a Italijani isto tako enega za eno glavarstvo s 70 000 prebivalci. Še le peti kurija je krivica nekoliko popravila, ko nam je prinesla še enega slovenskega poslanca.

Novi volivni red sloni na načelu splošne in enake volivne pravice. Vsakdo, ki je dosegel 24. leto življenja in biva vsaj eno leto v občini, ima praviloma v nji volivno pravico za državni zbor. Pri tem velja glas ubogega toliko, kolikor bogatega, delavca toliko, kolikor posestnika ali obrtnika, neizobraženega toliko, kolikor učenjaka. Volivna pravica je z ozirom na osebe, ki volijo, enaka, neenaka ostane pa še zmiraj z ozirom na razne dežele; kajti če v eni deželi zadostuje 10 000 volivcev za enega poslanca, v drugi pa 20 000, je jasno, da posamezni prvi glasovi so dvakrat toliko vredni kot posamezni drugi; le vsi skupaj imajo enako vrednost.

Po novem volivnem redu bodo volivci volili neposredno, ne kakor zdaj, ko so večinoma volili najprej volivne možje, in ti še lo so volili poslanca. Z naprej odda vsakdo neposredno poslancu svoj glas. Zato pa bodo volitve v vsaki občini, kajti nemogoče je, da bi se vsi volivci zbrali k volitvi v kraju, kjer je okrajno glavarstvo ali sodnija.

Volilo se ne bo več ustmeno, kakor je bila do zdaj navada, ampak vsakdo dobi volivni listek, na kateri zapiše ime tistega, katerega želi za poslanca. Listek odda na določenem mestu, ne da bi kdo vedel, kako je volivec volil. Na ta način se volivci odtegnejo neopravičenim uplivom, ki včasih na nje pritiskajo.

Da se je volivna pravica razširila, je povsem opravičeno. Pri tem nikakor ni trpelo načelo, da kdor državo vzdržuje in kdor se za njo zanima, naj tudi odločuje o njeni usodi, ampak pride še le do prave veljave. Če je veljalo nekdanj, da posestnik in trgovec vzdržuje državo in da omiksne razume njene potrebe, je bilo opravičeno, da smo imeli

volivno pravico, kakoršna je bila.

Dandanes pa je omika splošna, ker se širi po ljudski šoli in po duhu časa v najoddaljenejšo kmečko vas in v najzaduhlejšo prostoro tovarniških delavcev in navadnih težakov. Ko odraste kdo v ljudski šoli, čita knjige in časopise, zahaja v razna društva in se udeležuje raznih shodov, kjer se poučuje o javnih zadevah in se začne zanimati za javno življenje. Naravni razum brez visokih šol navadno zadostuje, da človek z normalnimi možgani in s pomočjo poljudnih spisov in govorov se vsposobi, da razmišlja in presojuje razne odnose v človeškem in državnem življenju.

Vsakdanja skušnja nas uči, da dandanes se politizuje povsod; v vsaki postilni, v vsakem društvu, na vsakem prijateljskem sestanku, ob vsaki priliki se postavljajo in odstavljajo ministri, se hvalijo in grajajo poslanci, se presojujejo postave, pripravljajo in napovedujejo vojske, itd. Sposobnost za udeleževanje na javnem življenju je dandanes splošna.

To udeleževanje je pa tudi opravičeno; kajti dandanes se ne more več trditi, da državo vzdržujejo v prvi vrsti maloštevilni imovitejši sloji, marveč država sama je prišla do prepričanja, da njen obstoj in njena veljava sloni trdo v širokih množinah naroda, ki jej dajejo potrebno denarno in vojaško moč. Kaj bi bilo z našo vojsko, ako ne bi imeli krepkega in zdravega kmečkega sloja, ki daje državi najpogumnejše in najvztrajnejše vojsake? Iz množice naroda zajema država svojo vojaško moč, ne pa iz 10 000 izvoljencev, katerim ni treba delati.

Država brez denara ne more dandanes niti en dan obstati; denara pa država ne dobiva v prvi vrsti od denarnih mogočnjakov, ki so itak le redko sejani, ampak od množice ljudstva, ki mora državi plačevati davek od vsega, kar je, pije in rabi. Posredni (indirektni) davki so splošni in veliko večji nego neposredni (direktni).

Direktni davki niso majhni, vendar bi se dali prenašati, ako ne bi bilo vsakovrstnih doklad za deželo, za okraj, za občino in za vse mogoče reči. Direktni davki so preudarjeni v državnem proračunu za tekoče leto z naslednjimi zneski: zemljiški davek 53 100 000 K, hišni davek 87 335 000 K, 5% davek od oproščenih hiš 7 886 000 K, splošna pridobnina 36 200 000 K; dohodarina zavodov, ki polagajo javne račune (hranilnice, posojilnice, zadruge itd.) 53 970 000 K, rentnina 8 978 000 K, osebna dohodarina 58 870 000 K, davek od višjih plač 2 264 000 K. Z nekaterimi drugimi dohodki vred preudarjeni so vsi direktni davki v znesku 312 167 000 K.

Večji nego direktni davek, katerega plačujejo v prvi vrsti imoviti ljudje, je indirektni davek, katerega plačujejo vsi državljani, in sicer pogosto v večji meri ubogi delavski in kmečki sloji nego premožniki. V to vrsto spada užitnina z naslednjimi zneski: žganje 87 000 000 K, pivo 77 600 000 K, sladkor 121 850 000 K, petrolje 19 900 000 K, vino in mošt 12 370 000 K, meso in svinina 16 100 000 K, užitnina v zaprtih mestih 6 333 000 K. Vsa užitnina je proračunjena na 346 175 000 K, tako da nese več nego vsi direktni davki.

Carina, ki se plačuje pri vvozu

raznega blaga v državo, je proračunjena na 123 696 000 K.

Koleki, ki se rabijo pri pobotnihah, pogodbah, tožbah itd., prinesejo državi 49 435 000 K, takse pri imenovanjih, licencah itd. 5 087 000 K, pristojbine pri prodajah, cesijah, zapuščinah i. t. d. 108 137 000 K, skupaj 162 653 000 K.

Vozni listki na železnicah, kjer se plačuje vozovina z davkom vred, dajo državi 17 501 000 K. Najrevnejši ljudje, ki igrajo v loteriji, dajo državi dohodka 30 540 150 K. Državna tiskarna daje prebitka 6 748 300 K. Sol za ljudi in za živino, ki se dobiva iz morja in gora za jako majhen denar, nese državi 47 280 600 K. Neprimerno velik dohodek daje državi razvada, ki se širi med možkami že v mladih letih in se potem nadaljuje ves čas življenja, namreč tabak, katerega se proda na leto za 236 159 000 K.

Vsi redni državni dohodki za leto 1907 so preudarjeni v znesku 1 856 302 774 K, vsi direktni davki, kakor zgoraj rečeno, v znesku 312 167 000 K.

Davke plačujejo torej vsi državljani, in reči se mora, da nižji, delavski, kmečki sloji morda celo več, ker jih je obilo, nego premožniki, katerih število je manjše. Na vsak način pa je gotovo, da vsakdo prispeva v državno blagajnico in da je torej opravičeno, da vsi državljani sodelujejo pri državnih upravi.

Dosedanji volivni red je imel namen, kakor sem prej omenil, da se po njem varujejo interesi (koristi) glavnih slojev v državi. Tudi novi volivni red ima isto nalogo; ali glavni sloji v državi niso več tisti, ki so bili nekdanj, in koristi, katere treba varovati, niso več tiste, ki so bile prej. Nekdanj si je država štela v dolžnost, da je po 20 milijonov kron na leto dajala denarnim baronom, da so po ceni prodajali domači sladkor v inozemstvo. Dandanes zahtevamo, naj država da te in še druge milijone onim širokim slojem naroda, ki daje državi vojske in plačuje indirektni davek, kajti zmagovalo je spoznanje, da ljudstvo, delavski stanovi, oni, ki delujejo in pridelujejo, so trdna podlaga in krepke temelj državi, brez katerega ne more dolgo obstajati.

Interesi delavskih stanov silijo na površje; za te se mora država brigati; z njimi bo imel opraviti prihodnji državni zbor.

Za tovarniške delavce in delavce raznih podjetij je nekdanj preskrbljeno vsaj za slučaj bolezni ali katere nezgode. A treba je poskrbeti za nje tudi za slučaj onemoglosti in starosti. Maogi delavci, posebej na kmetih, pa niti tega nimajo, kar ima tovarniški delavec. In kaj je naš kmet drugega nego delavec? in kako slabo, da nič ni preskrbljeno za njegove nezgode, za njegovo starost in onemoglost.

Država ne sme pustiti, da kmečki stan propade, marveč mora skrbeti, da se vzdržuje, krepki in čvrsto razvija, kajti v kmečkem stanu ima država najboljši vir svojim telesnim, dušnim in moralnim močem. Delavskim stanovom treba pomagati brezpogojno; kmetu treba pomagati še posebej, da se razdolži in da ostane prost lastnik in uživalec svoje kmetije.

Ker bo imel prihodnji državni zbor mnogo posla na gospodarskem in socialnem polju, ker mu bo urejevati položaj pridelujočih množic, je povsem opravi-

čeno, da se volijo v hodoče poslanci na podlagi splošne in enake volivne pravice.

S splošno in enako volivno pravico vvedla se je tudi volivna in zborovalna prostost, ki varuje volivca neopredelnega strahovanja in vplivanja od nepoklicane strani. Volivna prostost je zavarovana na vse strani; mirno občasovanje med volivci in kandidati ali med volivci in poslanci je zajamčeno. Le pozornosti in previdnosti treba, pa se zapreči divjaško strahovanje, ki je tu pa tam sililo na dan.

Z volivno pravico združena je volivna dolžnost. Kakor je država dolžna skrbeti za vse sloje v državljanski družbi, in kakor je vsak državljani dolžan podpirati državo v tej njeni nalogi, tako je vsak, kdor ima volivno pravico, dolžan rabiti to pravico, in sicer rabiti jo tako, da voli po svoji vesti takega kandidata, od katerega je prepričan, da bo delal v korist državi in onih slojev, na katerih sloni državna moč in blagostanje. Nemarnost v rabi volivne pravice je graje vredna in jako sposobna, da postane vzrok nesreče ne samo za nemarnejšo, ampak tudi za druge in za vso državo.

Volivna preosnova pomenja za Slovence zvišanje števila njih poslancev od 15 na 24, za goriške Slovence pomenja pomnožitev njih poslancev od 2 na 3. Že iz tega razloga, ne glede na okoliščine, katere sem do zdaj navedel, ni bilo mogoče, da bi slovenski poslanci, združeni v „Slovenski zvezi“, glasovali proti volivni preosnovi. Slovenski poslanci zunaj „Slovenske zveze“ so pa do zadnjega trenutka delali in govorili proti preosnovi, kolikor so mogli. Zapeljal jih je strah, da v novi zbornici ne bo prostora poslancu njihovega mišljenja.

Da je vlada sprejela v svoj predlog za goriške Slovence tri mandate, je v prvi vrsti zasluga govornika in njegovih tovaršev. Ako vladni načrt ne bi bil obsegal treh volivnih okrajev za Slovence na Goriškem, zgodilo bi se jim bilo, kakor koroškim Slovincem, da pri najbolj volji in vstrajnem naporu ni bilo mogoče ničesa pridobiti za nje. Napredni slovenski poslanci niso niti prsta ganili za tretji slovenski mandat na Goriškem.

Italijanom je vlada v svojem prvotnem načrtu znižala število poslancev za 2, oziroma za 3. Zato so italijanski poslanci nasprotovali volivni reformi. Da bi jih pridobila za se, navrgla jim je najprej dva, potem še tretji mandat. Vrh tega je vlada prenesla eden teh mandator v Istro, a drugi na Goriško. Naj bi bili Slovenci rekli k temu bov ali mev, na stvari bi ne bili nič premenili. Umestno so smatrali, da vladni zahtevi niso ugovarjali, ker s tem se je volivna preosnova zagotovila in pospešila.

Žal, da se slovenskim poslancem ni posrečilo, da bi koroškim Slovincem pridobili vsaj še en mandat, ki jim gre po vsi pravici. Naleteli so v tem oziru na močne nasprotnike, ki so bili pripravljene žrtvovati vso preosnovno, ako bi se ustreglo slovenski zahtevi.

Za Slovence sploh in za goriške Slovence posebej ima pa volivna preosnova še drug pomen. Pokazala se je na Slovenskem struja, ki prijateljuje s francosko proticerkveno politiko, z razporoko in svobodno šolo. Slovensko ljudstvo ho imelo priliko, da pri prihodu volivnih povzdigne svoj glas in izreče: ali odobruje to brezversko, protikrščansko strujo, ali pa hoče še dalje ostati pri katoliški veri svojih očetov in zahtevati v šoli verski pouk za svoje otroke.

Na francoskem preganjajo katoliško cerkev. Duhovnike in škofe so izgnali iz župnišč in škofovskih palač. Duhovnikom prepovedujejo maševati brez vladnega dovoljenja. Če duhovnik mašuje, ga kaznujejo. Cerkve so izročili občinam, v katerih gospodarijo frimazonski župani, ki odločujejo cerkve v posvetne namene. Ko se je to pripravljalo, našli so se tudi med slovenskimi listi taki, ki so to hvalili, povzdigovali ter izražali željo, naj bi prišlo tudi v Avstriji do francoskih razmer. Ali morete odobravati tako napredno strujo? — Hinaveci trdijo, da niso nasprotniki cerkve in vere, ampak le duhovnikov, ki jim niso po volji, kakor da bi se verski nauk dal ohraniti brez verskih učiteljev. Naprednjaki prorokujejo, da v petdesetih letih bodo oni ali njih otroci sli čez glave duhovnikov. Kdor bo živ, bo vedel povedati, koliko bo še bralo tskih naprednjakov in njih otrok! Ni vredna slovenskega in krščanskega imena, kdor prijateljuje s takimi nazori!

Razporoka je našim naprednjakom posebno pri srcu. Plačila za dobra dela na onem svetu ne pričakujejo; zato ho-

čejo življenje uživati v polnih potegih; meje, katere jim stavi katoliška vera, so jim pretesne; oni hočejo biti brez verskih spou kakor živini.

Če kdo komu dobro želi, je gotovo, da želi svojemu otroku, in sicer vse, kar je najbolje. Kdor je okusil svet in njegove prevare, ve, da najdražji zaklad v zemskem življenju je krščanska vera, ki človeka brzda v sreči ter bodri in vzdržuje v nesreči. Ko je človeka že vse zapustilo, ga tolaži in osrečuje vera na Boga in na prihodnje življenje. In to, kar je najdražje, hoče nova struja „svobodne šole“ zamoriti v otroških srcih. Verski nauk naj se iztrebi iz šole, šolski pouk naj se ne ozira na nikako veroizpovedanje, učitelj naj bo tolmač narave brez Boga. Tako določil je človek, ki je Boga zapustil in se je s pametjo skregal, da širi take nauke in jim išče učencev, ki bi jih hoteli sprejeti.

O vseh teh stvareh se bo razpravljalo in odločevalo, kakor vse kaže v prihodnjem državnem zboru. Na vas, slovenski volivci, je ležeče, da pri bodočih volitvah izrečete svojo voljo: ali hočete, da naj se vaši otroci poučujejo v veri svojih očetov, ali pa vam je vse eno, če postanejo narodni pagani. Splošna volivna pravica ima za Slovence tudi ta pomen, da se ljudstvo izreče o vseh teh stvareh.

Govor poslanca Berbuča.

Slišali ste zanimivo razpravo g. drž in dež. poslanca dr. Gregorčiča o volivni preosnovi in načinu, kako so poslanci varovali politične koristi svojih volilcev.

Prav je in neobhodno potrebno, da čuva poslanec politične in druge pravice svojih volilcev in naroda, katerega zastopa, ter da skrbi za razvoj njegovih umstvenih in dušnih moči. A isto tako neobhodno potrebno je, da skrbi za razvoj gospodarskih razmer v deželi in za njegove materialne koristi. Posebno mi Slovenci moramo obračati veliko pozornost temu predmetu, kajti naše gospodarske razmere so, ako jih primerjamo z onimi drugih dežel in držav, takorekoč šele v povojih, in izvestno je, da ljudstvo, ki je materialno odvisno, ostane vedno sužno.

Toliko vodstvo, kakor tudi poslanci naše stranke so bili že davno prepričani o pravilnosti teh načel, a zato se je pa tudi storilo v tem oziru, kar je bilo pri danih okoliščinah mogoče. Dovolite, da to pojasnim in dokažem.

V Gorici se je ustanovila „Centralna posojilnica“, ki daje enim priliko varno nalagati svoj denar, kateri nese lepe obresti; drugim pa, ko pridejo v denarne stiske, dobivati posojila po nizki ceni. Ne more se oporekati, da postopa naš zavod najbolj kulantno z dozniki ter jim daje posojila med vsemi slov. posojilnicami v deželi po najnižji obrestni meri. Res je, da zavod nima velikega rezervnega zaloge; a po tem tudi ne stremi, kajti v rezervni zalog se stekajo vedno žulji dolžnikov, žulji, ki nastanejo ali iz previsokih obrestij ali previsokih upravnih in poslovnih prispevkov.

Ustanovila se je tudi „Goriška zveza“, ki skrbi za to, da poslujejo druge posojilnice in gospodarska društva v deželi pravilno, točno in vestno. „Zveza“ nakupuje tudi za svoje člane žveplo, modro galico, umetnagnojila in drugo blago, ki je posestnikom in vinogradnikom danes potrebno, in sicer kupuje le pristno blago in kolikor mogoče — po nizki ceni. Sama ne išče pri tem najmanjšega dobička.

Tudi v deželni zboru in dež. odboru se je mnogo storilo za napredek na gospodarskem polju. Izvestno je, da je bila ta doba na tem polju najplodovitejša od vseh dosedanjih.

V tej šestletni dobi deželnozbornskega zasedanja ustanovila se je hipotekna banka, s katero nismo povsem zadovoljni, kar se imenovan uradnikov tice; a v kljub temu se ne sme važnost tega zavoda podceniti. Le s tem, da je bil ustanovljen in da obstoji, znižala se je obrestna mera povprek za 1%, in ker je v deželi nad 90 milijonov vknjiženega dolga, je razvidno, da so s tem izdatno razbremenili dolžniki in da se je pomagalo onim, ki posojila iščejo.

V tej dobi rešilo se je tudi vprašanje o deželni norišnici, katero se je motalo nad 40 let po deželni hiši. So ljudje, ki so tudi temu nasprotni. To so taki ljudje, ki so nasprotni vsaki novi ideji; toda kdor je videl in slišal sina in hčer v deželni hiši, kako sta s povzdignjenimi rokami prosila, naj spravi dež. odbor v varno zavetje očeta, kate-

rega je napadla grozna bolezen — umoboinost, — inuče grede vsi, ona dva, družina in premoženje pod zlo; kdor je videl in slišal stariše, ki so miho prosili, naj se spravi njih otrok v varno zavetje, ker ne morejo doma več prenašati posledic one grozne bolezni; kdor je videl potem obup teh ljudi, ker jim je dež. odbor odklonil njihove prošnje, potem ko je dobil iz Italije, Trsta, Ljubljane in Feldhofa na Štajerskem telegrafičen odgovor, da so zadevni zavodi prenapolnjeni, — kdor je vse to videl in slišal, je uveren, da je bil skrajni čas, da se je deželna norišnica zidala. Sicer je bilo pa to tudi iz ekonomičnega stališča potrebno. Dežela plačuje na leto za umobolne nad 120.000 K. Lep del tega denarja roma v Italijo in druge kronovine, kar je proti umnemu gospodarstvu, denar naj ostane po možnosti v deželi. Sedaj se pride temu v okom. Zavod bode rabil različnih živil, katere bode doma naročeval. Tudi obrtniki, trgovci in drugi domačini najdejo tam svoji zaslužek.

V tej dobi rešilo se je tudi zelo važno vprašanje o pobiranju vžitnine. V tem oziru Vam podajam sledeče kratke, a zanesljive, ker uradne podatke:

Do leta 1901. je oddajala dežela davščino od piva v zakup privatnim zakupnikom potem javne dražbe, in je dobivala pri nakladi 1 K od hl piva največ 11.000 K. Leta 1905. je pobirala to davščino v lastni režiji in dobila pri nakladi 1.70 K znesek 87.000 K.

Lani je dobila nad 160.000 K vkljub temu, da se je konsum piva izdatno znižal. To izvira pa od tod, ker se je našim poslancem in dež. odboru posrečilo, privesti vlado do tega, da je privoliila v povišek dež. naklad na pivo od 1.70 K na 4 K, kar je pri nas pač opravičeno, kajti pivo je pijača, ki dela konkurenco našemu domočkemu pridelku — vinu. In če plačuje krčmar od 10 do 18 K daca od hl vina, je pravično, ako plačuje prizadeti obrtnik po 7 do 10 K od hl piva.

Še lepši vspehi so se desegli od užitnine vina mošta in mesa. Do l. 1905 je dajala država ta davščino v zakup privatnikom in nekaterim društvom, in je dobivala na leto nekaj manj nego 400.000 K od te davščine; a l. 1905 je sprejela pobiranje užitnine v lastno režijo ter dobila za to 582.000 K, torej 182.000 K več nego prejšnja leta. Tudi ce odvijemo 60.000 do 62.000 K za režijske stroške (in vladni organi pravijo, da znašajo ti prilično toliko), imela je država vendarle čistega dobička 120.000 K.

Še večji dobiček so imele dežela in občine, za katere pobirajo finančni organi to davščino brezplačno. Prej je dobivala dežela pri 100% dokladi nekaj manj nego 400.000 K, kakor vlada; a l. 1905 je dobila tudi ona 582.000 K, torej je imela čistega dobička 182.000 K. Radi natančnosti navajam, da so tu vštete tudi takozvane rimance, ki so znašale prilično 22.000 K in se plačujejo le pri prehodih pobiranja od ene tvrčke na drugo.

Tudi občine so bile zelo zadovoljne s tem načinom pobiranja užitnine, kajti te so dobile l. 1905 znesek 174.000 K več nego prejšnje leto. Dobrodejne posledice tega vspeha so vidne, mnoge občine so lani in letos raditega vspeha izdatno znižale doklade na izravne davke.

Vse tri skupine, država dežela in občine, so dobile predlanskim 508.000 K več od vse užitnine nego l. 1904. To je lep dobiček, ki pride večinoma posestnikom in poljedelcem v korist. Prej se je izgubljal ta denar po privatnih žepih, in kdo ga je moral zalagati? Vi posestniki in davkoplačevalci!

Sicer pa naša stranka ni stremila za tem, da bi vlada vdobila v roke pobiranje užitnine, marveč za tem, da bi že dovila dežela. Zato je odposlal dež. odbor po predlogu naših poslancev že l. 1900 dva uradnika po deželi v svrhu, da bi pregovorila krčmarje in prizadete obrtnike, naj bi oddali deželi pooblastilo za pobiranje užitnine namesto zasebnikom. Žal, da se ta namera ni posrečila. Ako bi se pa bila posrečila, imela bi dežela še večji dobiček, kajti onih 120.000 K, vladnega čistega dobička, ki romajo sedaj v cesarsko blagajno, bi bila dobila dežela.

Toda še drugo udobnost bi bila imela dežela od tega. Ona bi bila sprejela v lastno režijo tudi pobiranje davščine od žganjin, za katere je dobivala leto za letom od privatnega zakupnika povprek 43.000 K. Ker je vlada kmalu na to poddržavila to davščino, je ponudila deželi v ozirom na prejšnji dohodek le

65.000 K za odkup te davščine, kateri znesek se je pa karneje skrčil na 62.000 K. Toda iz podatkov, katere je vlada nabirala skozi 4 leta in previdno zakrivala, se da nedvojbeno dokazati, da bi dobila dežela od te davščine pri njenih nakladah in njenem konsumu okroglih 195.000 K, torej ima na leto 130.000 K izguba. In če tudi odračunimo 30.000 za upravne stroške, kar je pa vsekako previsoko računjeno, znaša vendar še izguba nad 100.000 K na leto. Ker velja pa ta pogodba za 10 let, ima dežela za to dobo nad 1 milijon K izgube.

Za to izgubo se ima dežela v prvi vrsti zahvaliti bivšim naprednim matadorjem, ki so strastno in krčevito delali v to, da bi dežela ne dobila pobiranja užitnine v svojo režijo. One naše poslance, ki so delali za dobro stvar in želeli, da bi dežela dobila pobiranje užitnine v svoje roke, imenovali so javno sleparje našega ljudstva. Sedaj pa sodite Vi, kdo je tedaj sleparil in osleparil deželo in ljudstvo v tej zadevi, mi ali oni.

Šele potem, ko so se tem potom zboljšale deželne finance, je bilo mogoče misliti v deželni hiši za napredek v različnih gospodarskih panogah.

Ustanovila se je deželna trtnica, iz katere dobivajo vinogradniki 100 cepčenk po 10 do 14 K, dočim so jih plačevali prej po 25 do 30 K. Ako se more tej napravi sploh kaj očitati, je to, da je bila za vinogradnike na Vipavskem in na Krasu vsaj 15 let prepozno ustanoovljena.

Šele potem se je začel izvajati zakon za pospeševanje goveje živine, katere je zbornica sprejela vže začetkom l. 1903. V to svrhu so se priredile, kakor znano, živinske razstave po vsej deželi, od katerih je pričakovati lep vspeh na tem polju. V kratkem začnejo poslovati tudi dopustne komisije, od česar je pričakovati še lepši vspeh v živinoreji. A vse to bode stalo deželo lepega denarja.

Koj za tem se obudi k življenju zakon za zavarovaje živine, kateri bode zahteval od dežele tudi izdatnih denarnih žrtev. V tem oziru je vže pri-skrbljeno pri deželni odboru.

Še v tem letu ustanovi se tudi deželna centrala za prešičereje kar je zelo potrebno. Kranjska je uvražala še pred malimi leti z Ogrskega in Hrvaškega nad 60.000 prašičev za rejo. Uvidela je pa, da je to nepraktično, zato je uvedla sedaj doma potom c. kr. kmetijske družbe zlahtno rejo presičev ter je na ta način v kratkem času ne le zboljšala domačo pasmo, marveč dosegla, da vstaja v deželi nad 1 milijon kron, ki so prej romale iz dežele. To se mora tudi pri nas izvesti, to tem bolj, ker so prašiči pri nas zelo dragi in je pomanjkanje svinjine v deželi obudno.

V teku te šestletne dobe izvršili so se po državnih organih v soglasju z deželni odborom velikanski načrti za uravnavo spodnjega in gorenjega dela Soče in Tera; skoro gotovo je, da se v kratkem priredijo tudi splošni in podrobni načrti za uravnavo Vipave.

V tej dobi izvršila se je tudi uravnava Grijščaka in ceste iz Lokavca v Ajdovščino, za kar sta prispevali država in dežela z lepimi dneški.

Po prizadevanju naših poslancev začele so se graditi tudi takozvane ob-mejne ceste, za katere prispevajo država, dežela in občine nad 440.000 K. Gradi se tudi lijaška cesta, za katero je dala vlada 48.000 K, dežela pa 20.000 K.

Po prizadevanju naših poslancev, posebno pa po energičnem nastopu g. dr. Gregorčiča, rešilo se je v tej dobi učiteljsko vprašanje in sicer tako, kakor smo vedno naglašali, namreč da plačujeje radi tega posestniki niti krajcarka višjih doklad na izravne davke.

Po prizadevanju naših poslancev in deželne odbora dovolila je vlada 90.000 K in dežela je dodala 60.000 K za brezobrestna posojila, ki pridejo večinoma v korist vinogradnikom na Vipavskem in na Krasu. Žal, da gre razdelitev teh posojil počasa naprej; a tega nismo mi krivi. Storili smo, kar je v naši moči, da bi stvar pospešili, žal, da nismo dosegli svojega smotra. Sicer so pa tudi župani in zasebniki poskušali svojo srečo v tem vprašanju toliko pri c. kr. glavarstvu v Gorici, kakor pri namestništvu v Trstu; toda sami vedo, s kakim vspehom.

(Dalje v prilogi)

Tudi vprašanje o nadaljšanju vipavske železnice je prišlo v dober tir, a se je sedaj nekoliko zavorilo; vendar pa ta zadeva ne spi.

To so v kratkih potezah glavni načrti in glavna dela, ki so se tekom te dobe vže izvršila, ali pa se izvrše. Poleg teh je pa še nebroj manjših del, načrtov, podpor, ki so se podelila ali posameznim občinam ali društvom v prosep gospodarstvih razmer v deželi. Čas mi ne dopušča, da bi jih niti našteval.

Iz tega pa lahko razvidi vsakdo, da se je v tej šestletni dobi mnogo storilo za napredek na gospodarskem polju v deželi. Naj le vpijejo nekateri kolikor jim drago, da za kmeta nikdo nič ne stori, a neovrgljiva resnica ostane, da sme ta doba ponosno gledati na svoje delovanje.

Seveda ostane še ogromnega dela za prihodnjo dobo. V tej dobi treba v prvi vrsti skrbeti za zgradbo deželne bolnišnice, ker sedanji tako rekoč na posodo vzeli ne odgovarjati zahtevam časa. A s tem vprašanjem bo treba rešiti tudi vprašanje o bolniških stroških, pod katerimi ginevajo sedaj naše občine. Vsi stroški za insolventne bolnike, katere plačujejo občine, znašajo pri nas okoli 220.000 K, a na Kranjskem, kjer zalaga dežela testroške, 216.000 K. Toda Kranjska ima 510.000 prebivalcev, Goriška pa le 230.000. Oziraje se na prebivalstvo morali bi se znižati ti stroški pri nas vsaj za polovico. Tu je treba odposoliti.

Vpeljati in izvesti bo treba zakon za deželno zavarovanje proti požarom in na življenje ter tako prepričati, da ne pojde vsota 600.000 K na leto iz dežele drugam od koder se nikdar več ne vrne.

Izvesti bo treba vsaj deloma uravnavo Soče posebno pa Vipave — bodisi tudi le provizorno — na onih mestih, kjer voda svet razjeda in uničuje najboljše in najlepši svet.

Uvesti bo treba melioracijski zalog, da se zboljšajo pašniki na planinah, travniki in polje po Krasu, na Vipavskem in drugod, kakor se to godi v drugih kronovinah.

Izvesti bo treba načrte za cestne mreže na banjški planoti in iz Čepovana k Sv. Luciji, kar je tem krajem tako potrebno kot ribi voda. Načrti so vže izdelani.

Posebno pozornost bo treba obrabati vprašanju o pokritju stroškov za ljudsko šolstvo, ki so v naših treh slov. političnih okrajih neznočni. Pomisli, da plačuje pol. okraj tolminski 70%, goriška okolica 71% in sežanski okraj letos celo 110%, na vse izravne davke le za ljudsko šolstvo, dočim nalaga kranjska dežela le 40% na vse izravne davke v kljub temu, da krije sama vse deželne potrebe v ožjem smislu besede, ki se zalagajo iz deželnega zaloga, da plačuje vse stroške za ljudsko učiteljstvo, da vzdržuje deželne ceste, katerih pri nas ne poznamo, ter da nosi sama vse bolniške stroške. Torej tam 40% za vse navedene zadeve, pri nas pa od 70—110% samo za ljudsko šolstvo!

Tudi glede vzdrževanja o krajinah cest bo treba preosnove. Predlanskim je stalo vzdrževanje teh cest naše tri slovenske pol. okraje 215.000 K, kar odgovarja povprek 40% dokladam na vse izravne davke teh okrajev. To so ogromni odstotki. Res da plačujejo nekateri okraji le 15 do 25%, drugi pa po 35%, 50% le za okrajne ceste. To so neznočne razmere.

Veliko pozornost bo treba obrabati tudi zgradbi železnih cest po soški dolini in od Sv. Lucije do Idrije in Vrhnike. V tem oziru so storjeni vže prvi koraki. Tudi nadaljšanje vipavske železnice zahteva vedne pozornosti. Sedaj sili na površje tudi briška železnica. To vprašanje bo treba temeljito proučiti, to tembolj, ker je promet v Brdih velik in raste od leta do leta.

To so glavni načrti za prihodnjo šestletno dobo deželnozbornskega zasedanja. Ako se posreči Vašim poslancem vse ali vsaj večji del teh načrtov izvesti boste ž njimi lahko zadovoljni. Toda če to hočete, treba da volite poslance, ki so složni, jednega mišljenja in duha, ki imajo um in srce za blaginjo ljudstva, ki jih voli.

Kdor stvarno in pravično sodi, mora priznati, da „Slogini“ poslanci so z ozirom na težavne razmere, v katerih morajo delati, v polni meri izpolnili svojo dolžnost na vse strani. Menimo, da nji-

hovim naslednikom se ne bo treba sramovati, ako bodo mogli o svojem času z enako mirno vestjo kazati na dejanju, kakor lahko kažejo današnji pravi zastopniki ljudstva, ki delujejo brez bobna in pokrova, ne zmeče se za očitiranje, da so brez programa in brez cilja, brez zmožnosti in brez energije.

Govor vodje Premrou-a.

Častiti zborovalci!

Moja naloga je, spregovoriti nekoliko besedi o zadružno-gospodarskem vprašanju v naši deželi. Naša stranka je vedno obračala pozornost na vza važna vprašanja, posebno na ona, ki se tičejo našega kmeta, zato je umestno, da se danes na kratko ozremo na to, kar smo doslej storili in dosegli, zakaj iz tega se sestavi tudi delo, katerega imamo rešili v bodočnosti.

Gospoda moja! Živimo v času, ko se povsod uveljavlja in uvaža načelo asociacije, združevanja, v času, ko se splošno zahteva, da mora posameznik za toliko odnehati od svojih individualnih pravic, v kolikor je to potrebno za celote. Nezdrave gospodarske razmere, katere so splošno provzročili nazori liberalnega gospodarstva, so postale tako občutljive, da se vse združuje v boju zoper posledice teh razmer! Naraščajoča moč kapitalizma pa ni zadela samo delavstva, obrtnije in drugih stanov, nego zadela je pred vsem tudi kmetijstvo. To dejstvo nam potrjujejo zgodovina gospodarskega propada kmetijstva in tozadefna statistika.

Med sredstva, ki olajšajo slabe gospodarske razmere našega kmeta, prištevamo tudi kmetijske zadruga. Kakor so namreč skušali delavci in obrtniki pomagati si z združenimi močmi, z eno besedo z zadrugami, tako mora tudi kmečki stan skušati, da si z zadrugami pomaga iz svojega nepovoljnega položaja.

Da je to potrebno, je naša stranka spoznala že davno. „Slogin“ program je že s početka obsegal med drugim tudi delovanje na gospodarskem polju. Gospodarski odsek „Sloge“ je tudi v tem smislu deloval. Iz delovanja „Sloge“ je nastalo vse, kar smo doslej storili. Naši ljudje so ustanovili „Ljudsko posojilnico“, katero so pred leti prevzeli naši politični nasprotniki in jo odslej odtujili svojemu prvotnemu namenu: služiti kmečkim potrebam. S sodelovanjem pripadnikov naše stranke se je tudi ustanovila „Trgovsko-obrtna zadruga“, o ustanovitvi katere je svoje dni pisal dr. Tuma, da se je ne pa ustanoviti brez podpore duhovništva. Duhovništvo je to podpora takrat tudi dalo, za plačilo pa je dobilo neštevilno vrsto moralnih klofut, ki so pa tako že vsem znane. Gospodarski odsek „Sloge“ je imel nalogo, posplošiti na Goriškem zadružno misel; sam dr. Tuma je sedel v tem odseku, on sam je tozadefno konferiral svoj čas z voditelji konservativne stranke na Kranjskem in se ponujal za organizatorja na Goriškem — tako dolgo, dokler ni počil razkol. Od tedaj pa je vsaka zadruga, ki ni bila v rokah političnih, narodno-naprednih „kričadev“, postala „klerikalna“. je zadržala zgolj politične svrhe, ki v prvi vrsti merijo na to, da spravijo in obdrže kmeta pod voljo duhovščine, kakor se je l. 1900 izrazil dr. Tuma na shodu v Ozeljanu. To je govoril oni isti mož, ki je nekaj let poprej prosil duhovnike, naj mu pomagajo ustanoviti „Trgovsko-obrtno zadruga, ker jo drugače ne more!

Naši goriški liberalci so si osvobjili oba imenovana denarna zavoda v svoje politične namene, odtujila pa so oba zavoda svojem prvotnemu namenu. Nam pa ni ostalo drugega, kakor da smo ustanovili „Centralno posojilnico“, ki je prevzela obremenitve naloge „Sloginega“ gospodarskega odseka, namreč razširjanje zadružništva. Vsa gonja proti „Centralni posojilnici“ in njenemu delovanju ni izdala ničesar. Ves ostudni boj je bil brezvpešen, ugled in delovanje „Centralne posojilnice“ pa sta rastle tako, da je posojilnica že v 3 in pol letih svojega obstanka dosegla milijon kron hranilnih vlog; še več, njeno zaupanje je med ljudstvom tako rastle, da vlagajo pri njej svoje prihranke sami pristaši narodno-napredne stranke. Namen „Centralne posojilnice“ ni bil nikoli, da bi nakupičevala dobičke, zato se je pri posojilih omejevala na najnižje dohodke. Edino ta posojilnica je bila zadnje čase znižala posojilne obresti. Njen človekoljubni namen je priznala celo cela vrsta narodno-naprednih, ki so si najeli posojila ravno pri „Centralni posojilnici“! Moč posojilnice stalno narašča, tako da

je začela misliti na to, da pripravi sebi in ostali organizaciji primernejše prostore. V to svrhu je kupila lansko leto „Hotel Central“, ki obeta postati pravi pravcati naš „Zadružni dom“. Ni se hvalila z „narodnimi piruhi“, ko je nabavila omenjeno stavbo, zato je tudi gotova, da ne bo imela „klopotev“, kakor se je to zgodilo drugim.

„Centralna posojilnica“ pa je zvesto izvrševala svojo zadružno nalogo. Cela vrsta posojilnic in drugih zadrug se je osnovala po prizadevanju posojilnice in naših mož, ki vse dobro delujejo. Nasprotniki so ovirali tudi to delovanje, bličili in smešili moža, ki so delovali na tem polju. Zaman, kar spozna ljudstvo za dobro, to se ne da ovirati, se ne da zatreti. Število naših zadrug narašča od dne do dne, naša organizacija se od dneva do dneva razvija — smotreno in zdravo!

Organizacija, ki se je zbiralala okoli „Centralne posojilnice“ se je pomnožila tako, da je bilo potrebno odrgati zadružno-zvezno poslovanje, in da se je po nasvetu c. kr. poljedelskega ministerstva ustanovila posebna zveza, naša „Goriška zveza gospodarskih zadrug in društev“.

Naši nasprotniki niso pustili pri miru tudi tega našega tvora na gospodarskem polju. Zaganjali so se vanj z znano svojo perfidnostjo, pa ni nič pomagalo. Smešenje, natolcevanje, umazano napadanje in vsa druga sredstva niso izdala ničesar — „Goriška zveza“ napreduje v njeno koto pristopajo danes tudi treznejše narodno-napredne zadruga, dokaz, da „Goriška zveza“ ima pred seboj edino le gospodarsko delovanje, ne pa političnih tendenc.

„Goriška zveza“ je razširila svoj delokrog tudi na druge panoge. Eno teh panog, in sicer zelo važna, je skupno naročevanje kmetijskih potrebščin, kakor umetna gnojila, modra galica, žveplo, klajno apno i. dr. Zveza je bila prva med goriškimi slovenskimi zavodi, ki je vpeljala to važno kmetijsko panogo. Njen smoter je bilo, dosežati s skupno nabavo boljše kakovost in nižjo ceno kmetijskih potrebščin, pred vsem pa osamosvojitve slovenskih kmetov od Slovincem sovražne „Kmetijske družbe“ in od drugorodnih trgovcev. To nalogo je dosegla v okviru svoje organizacije. Poslovanje zveze se tudi v tem oziru stalno pomnožuje, navzlic prikritim in odkritim napadom.

Dva leti po ustanovitvi „Goriške zveze“ se je ustanovilo „Slovensko kmetijsko društvo“, ki si je stavilo med drugim tudi namen, posredovati pri skupni nabavi. Spočetka je iskalo z nami stika in skupnosti, ki se pa ni dosegla. Članom naše organizacije nismo nasprotovali glede vstopa v omenjeno društvo in tudi ne bomo v kolikor bo izvrševalo svojo strokovno izobraževalno nalogo. A glede tega društva moramo danes slovesno povedati svoje odkrito mnenje. „Goriško kmet. društvo“ ima po svojih pravih namen strokovno povzdigniti vse stroke našega kmetijstva. Že ob ustanovitvi smo opazili neke sumljive znake, da hočejo gospodje pri „Gor. kmet. društvu“ še kaj drugega. Dandanes pa je očitno, da se pod tvrdo „Goriško kmet. društvo“ vrši neka skrita, zahrbtna agitacija po deželi. Radi tega smo prisiljeni izjaviti, da ne bomo več trpeli take zlorabe od države podpiranega tehničnega društva v zasebne politične namene. Gospodje pri „Gor. kmet. društvu“ naj vedo, da bomo odslej njih društvo, ako ostane resnopolitično, z vsemi močmi podpirali, sicer pa je samo odslej javno in očitno pobijati ter gospodum vsako netaktnost in vsako zlorabo društva v javnosti povedati. V njih rokah je vojna ali mir, sami naj volijo!

Iz tega se razvidi, da je naša stranka vedno delovala na zadružnem polju, in da na ejem tudi nepretrogoma deluje. Za vse svoje delo pa je vedno žela od nasprotne strani samo napadanje in bličenje, ki je doseglo pač svoj vrhunec v tipičnem slučaju „Krojaške zadruga“, ki je pač vsem še prav živo v spominu. To napadanje nas prepričuje, da smo na pravi poti. Vspehi pa, katere smo dosegli doslej, nas bodrijo, naj vstrajamo na ti poti, naj nadajujemo naše delovanje na zadružno-gospodarskem polju. Dolžnost nas vseh, ki svoj narod ljubimo je, da mu žrtvujemo svoje moči, svoje delo, svoje znanje. Mi naroda ne ljubimo pri kozarcu vina, pri vesellicah, ko nas navdašuje moment, mi hočemo delati za narod. dejanski delati. ne pa samo obetati! Naši programi niso dolgo-

vezni, polni zvenečih fraz. Nam je dovolj, da program obsega za nas nalogo: delovati na kmetijsko-gospodarskem polju. Zato, gospodje, na delo! Marsikaj smo doslej storili, mnogo nas še čaka. In to kar nas čaka, izvršimo. Truditi se bomo, plačilo pa nam bo prepričanje, da smo našemu kmetu pomagali ne s frazami, nego dejanski. In tu, gospodje, moramo danes pač smotreno postopati. Imeti moramo pred očmi jasen cilj, proti kateremu moramo stremili.

Naš namen je jasen: ustanoviti hočemo zadruga povsod, kjer so potrebne, in kjer se jim nudijo vsi življenski pogoji. Zadruga sicer imamo, pa še vedno premalo. Vsaka vas večjega obsega bi morala imeti svojo zadruga, tako da mora naše ljudstvo popolnoma prevzeti zadružna ideja. Zadružna oblika je za naše ljudstvo važnega pomena. Predbacia se nam, da so naše zadruga politično orodje v rokah duhovništva. To more trditi zlobnež, more trditi edino le politični butetj, ki vidi v vsem, kar mu politično ne služi, nadvladno sredstvo somišljenika nasprotne mu struje. To more trditi človek, ki pozna edino le predale svojega več ali manj borniranega strankinega lista, ne pozna pa svet, ne pozna zadružno-gospodarskih in ploh agrarnih razmer ne v domovini, ne izven domovine. Ker sodeluje pri zadrugah duhovnik ali učitelj, ki ni istega mišljenja takega političnega zaslepljenca, psuje zadruga, psuje vse socialno-gospodarsko delo. Max Graben, glavni tajnik državne zveze nemških kmetijskih zadrug piše v svojem sestavku: „Socialni pomen nemškega kmetijskega zadružništva“ (Tübingen, 1905) med drugim tudi to-le: „V posebno velikem številu sodelujejo pri kmetijskem zadružništvu duhovniki in ljudskoškolski učitelji. Odlučili so se za sodelovanje v prvi vrsti vsled npravnega in duševnega pomena kmetijskega zadružništva. Zato tudi nosi ravno njih sodelovanje posebno idealni in npravn pečat. Ne sme se namreč prezreti, da se duhovniki in učitelji, ki se pečajo z gospodarskimi in osebnimi razmerami svojih soobčinarjev, tem zbližujejo in zadobijo večje zaupanje in izvrševanju svojega glavne poklica itd.“ To konstatira tajnik najvažnejše celo nemške organizacije, pri nas pa izliva svoj žolč nad duhovniki in nad zadrugami vsako uredniško revše.

Gospodje, narodno dolžnost vršimo, če poučimo naš narod, kako naj praktično vporablja socialno-gospodarska sredstva, katere nudi zadružništvo. Zato na delo. „Goriška zveza“ je pričela s predavanji, prenese naj jih na deželo, povsod naj se vzbudi zanimanje za raiffeisenske posojilnice, mlekarške zadruga, kmetijske zadruga in druge take osnove. Prirejajmo predavanja in razgovore, pojasnimo ljudstvu, kako mu je mogoče z zadrugami olajšati si svoje gospodarske razmere in pred vsem pa oživotvoriti vašo zastopstvo svojih interesov. Društvo, ki ima sicer kmetijske namene, pa razteza svoje delovanje čez vso deželo, nima tolike praktične vrednosti, ker v njem vzkazuje gospodje, ki zasledujejo politične ali druge tendence. Vse drugače pri zadrugi. Tu vkaže kmet, tu odločuje glas kmeta, bil veleposestnik, ali mali posestnik, enega ali drugega političnega mišljenja. Zadruga vzbuja stanovsko zavest našega kmeta, vresničuje stanovsko združevanje istega. Kakor imajo pravico, združevati se drugi stanovi, ravno tako naj jo ima kmet. Minuli so časi, ko je n. pr. v denarnem zavodu vstopil kmet s klobukom pod pazduho, in v strahu veleponižno prosil milost zadnjega pisarja, naj mu pove, kje in kako bi dobil denar. Posojilnice na kmetia so ga ojunačile, da je otresel to hlapčevsko poniznost; danes stopi v zavod in zahteva, ako ve, da drugače ustreza posojilnim pogojem. Ta cilj hočemo doseči, kmetu hočemo tako osamosvojiti in pozavedeti, da bo zahteval, kar mu gre, ne pa klanjal se vsakemu Gesslerjevemu klobuku. Prost, samozavesten narod hočemo, ne ponižnega hlapca. V to ime: med narod, na delo!

Govor dr. Dermastia.

Dr. Dermastia je govoril na kratko približno tako-le:

Čistlani zbrani.

V vsakem boju, iz katerega hočemo zmagonosno iziti, nam je potrebno dobro vodstvo. Tudi v volilnem boju, ki nas čaka ob prihodnjih volitvah, nam bo treba, dobrega vodstva, in zato je treba, da si izvolimo osrednji volilni odbor, ki naj sestoji iz odbornikov društva „Sloge“, ki naj pritegne tudi zastopnike vseh stanov. Po potrebi naj se ustanove okrajni in krajni volilni odbori, ki naj vodijo volilno gibanje v dotičnem kraju, in ki naj stoji v vednem stiku z osrednjim volilnim odborom.

Ti volilni odbori so pa le stroj, ki mu se manjka gonilne moči. Treba je, da so

volilnih odborih živahni, delavni možje. Vsak posamezni volilec je dolžan ne samo izpolniti svojo volilno dolžnost, ampak mora biti tudi agitator v svojem kraju ter mora skrbeti za to, da spravi čim več glasov na volišče. Ta volilna organizacija naj bo podlaga nove, krepke organizacije stranke, ki se bode potegovala za koristi vseh produktivnih stanov. Na podlagi te organizacije hočemo z vsemi močmi delovati za gmetno in duševno blaginjo našega ljudstva po preskušeni načelih starega narodnega programa z vednim ozirom na nove razmere in potrebe naše dobe, toda enako tudi z vednim ozirom na nespremenljiva načela vere naših očetov.

Bojevati se nam bo z nasprotnikom, ki sicer doslej na gospodarskem polju ni storil ničesar in se je začel brigati za ljudstvo, kakor je sam izjavil, še le vsled volilne reforme. Toda ta nasprotnik bo zastavil tudi vse svoje moči in sile, da vrže iz šole križ in napravi zakonsko zvezo ločljivo.

Ampak, člani navzoči, ti svobodnjaki so tako malo svobodoljubni celo sami sebi nasproti, da so iz svojega programa izpustili zahtevo po ločljivosti zakonske zveze, ker so se bali poštenega slovenskega ljudstva.

Z vso odločnostjo moramo ožigostati liberalnega odvetnika, ki se je na liberalnem zaupnem shodu norčeval iz verskega čuta našega ljudstva. (Veliko ogorčenje. Klici: Doli ž njim! Sramota!) Verski čut naj izgine iz našega naroda in ž njim izgine tudi slovenski narod! (Odobranje). Nikdar ne bomo pustili, da se vrže iz šole verski pouk in križ (Burno odobranje. „Nikdar! Nikdar!“), kar hočejo liberalci doseči s svobodno šolo. Na zaupnem shodu pa si niso upali omeniti razporoke, ker se boje našega ljudstva. (Odobranje). Na delo, na agitacijo za naše kandidate. Po delu na naj sledi lepa zmaga! (Vihar navdušenja je zagrmljal po dvorani ter trajal več minut).

Dr. Gregorčič se zahvali govorniku za krasne besede. Može, sedaj pa poglejte okoli sebe in seštejte, koliko Vas je. Potem boste pa videli, kako bodo liberalni listi pisali o našem shodu, češ, da je bilo le nekaj cerkvenikov, delavcev in revežev, Tako delajo vedno. Dokler vidimo v našem ljudstvu toliko zavesti in gorečnosti za dobro stvar, se nam ni bati ničesar. Vsi na delo! Za delom naj sledi zmaga! Zmage želim Vam. Zmage želim našim načelom! Zmage želim naši stranki! Nepopisno navdušenje je zavladovalo zopet ob teh besedah.

Ko se je vihar nekoliko polegel, je predlagal rihemberški župan gospod Pavlica za upnico pred vsem dr. Gregorčiču in vsem deželnozborskim poslancem „Sloga“. (Navdušeno odobranje.)

Dr. Gregorčič se zahvaljuje in objubi, da bodo naši poslanci še dalje neumorno delali, dokler imajo tako zupanje v ljudstvu. Delali bodo z ljubeznijo do ljudstva, v korist ljudstva! (Prisrčne navdušene ovacije.) — S tem je bil končan veličastni shod.

Ta shod je bil krepka in odločno protiliberalna manifestacija. Naj bi ta shod vzbudil na delo nove moči, da bomo vsi goriški Slovenci ena velika navdušena armada za naša sveta ljudska in katoliška prava vnetih borilcev. Preko bevskega liberalca, ki jih je zbor ljudstva obsodil z vso odločnostjo gremo naprej neustrašeno.

Delavski shod.

V nedeljo je imelo „Slovensko katoliško delavsko društvo“ lep shod v prostorih g. Gorjanca na Kornju v Gorici. Na shodu so govorili g. dr. Josip Dermastia, dr. Andrej Pavlica, g. I. Cotič iz Mirna, ki je pozdravil shod v imenu mirenskih sobratov in priporočal slogo in pa g. Kržišnik, zastopnik slov. delavskega društva v Celovcu, ki nam je sporočil bratske pozdrave vseh koroških delavcev. Vsi govorci so bili jako zanimivi. G. dr. Dermastia je poudarjal dolžnost delavcev, da prihodnih državno-zborskih volitev, pa tudi dolžnosti žensk, ki lahko s svojo agitacijo mnogo pripomorejo k zmagi. Znano je, da so pripomogle na Dunaju ženske do zmage krščansko-socialni stranki. Voliti treba v državni zbor moške, ki so vneli za gospodarske in verske koristi naroda, ki so proti razporoki in proti svobodni šoli. Križa ne damo odstraniti iz šol. Kam vede nebržižnost pri volitvah, kažejo nam v jasni luči žalostne razmere na Francoskem.

Govor g. dr. Andreja Pavlice se je sukal o dveh jako važnih točkah: O

pridobivanju domovinske pravice in o novi volilni reformi. Ker so ti nauki delavcem vrlo koristni, hočemo objaviti njegov govor dobesedno:

O pridobivanju domovinske pravice.

Dragi delavci! O dveh jako važnih zadevah mi je danes govoriti. Prva zadeva se suče okrog vprašanja, kako se pridobiva domovinska pravica. V rokah imam dve razsodbi c. k. upravne sodnije na Dunaju z dne 2. junija in 19. oktobra 1906 glede 56 prosilcev, katerih ni hotela goriška mestna občina sprejeti mej mestjane, češ, da niso doprinesli dokazov, ki jih zahteva zakon. Ti so se pritožili na c. k. namestništvo v Trstu. C. k. namestništvo v Trstu je razsodilo, da mora magistrat vseh 56 prosilcev sprejeti mej mestjane. Goriška mestna občina se je obrnila proti tej razsodbi na c. k. upravno sodnjo na Dunaju in ta je izdala dne 2. junija in dne 19. oktobra l. 1906 dva odloka, ki sta velikega pomena. Iz teh odlokov razvidimo:

1. Odločitev glede podelitve domovinske pravice ne spada v področje občine, ampak v področje politične oblasti. To v zmislu § 36. poglavja VI. postavave z dne 3. dec. 1863 št. 150 drž. zak. Po § 6. nove postavave z dne 5. dec. 1896 št. 222 drž. zak. smatrati je občino kot stranko, ki se izjavi ali sprejme ali ne sprejme koga med domačine. Ako se izjavi, da sprejme, dobro, ako pa se izjavi, da ne sprejme, pride zadeva pred prvo razsojevalno inštanco politične oblasti, v našem slučaju pred c. k. namestništvo, ki izda v pravem pomenu odločilno razsodbo.

2. Politična oblast kot prva razsojajoča inštanca ne sme preiskovati le tistih dokazov, ki jih stranke doprinesejo, ampak je dolžna, če kaj manjka uradno poizvedovati. To v zmislu § 2. nove postavave z dne 5. dec. 1896 in § 6. postavave z dne 22. okt. 1875. § 2. postavave z dne 5. dec. 1896 ne zahteva, da mora doprinesiti stranka občini, kjer hoče dobiti domovinsko pravico, vsa potrebna dokazila. Občina naj sama poizveduje, ali pa mora potem uradno poizvedovati politična oblast. Občina ima 6 mesecev časa odgovoriti ali ne odgovoriti. Po preteku 6 mesecev se sme prosilec obrniti na politično oblast, ki potem razsodi.

3. Ako si bival 10 let v občini A in se koncem 10 letne dobe preseliš v občino B, imaš dve do pet let časa, da se potegneš za domovinsko pravico v občini A. To v zmislu § 4. post. z dne 5. dec. 1896.

4. Kdor je bil 10 let v občini nepretgoma in ni vžival v tem času podpore za uboge, ima pravico do domovinske pravice v tej občini, tudi če dobiva po preteku 10 letne dobe podpore za uboge. To v zmislu iste postavave z dne 5. dec. 1896. Franc Sartori iz Romansa je bival v Gorici od 1. jan. 1891, ko je dobila postava veljavo, nepretgoma do 1. jan. 1901, ko je stekla 10 letna doba. L. 1904 je začel dobiti podporo za uboge. Ta podpora pa mu ni uzela pravice, da bi si ne mogel v Gorici pridobiti meščanstva.)

Toliko o prvi točki! Druga točka, o kateri treba pred besedi spregovoriti, je volilna reforma.

O volilni reformi.

Državni zbor je sprejel postavavo o splošni in enaki volilni pravici. Za državni zbor bodo volilni vsi moški, ki so spolnili 24. leto, so Avstrijci in bivajo v dotičnem kraju ob razpisu volitve vsaj eno leto. Volili bodo vsi doma t. j. v občini, kjer bivajo. Če je občina razdeljena v razne vase in pripadajo ti raznim volilnim okrajem, volil bo vsakdo v tisti vasi, kjer biva.

Volilno pravo se bo izvrševalo le osebno t. j. vsakdo bo imel za-se en glas, ki ga bo moral osebno oddati. Voliti ne bodo smeli 1. Vsi, ki so pod oblastjo očeta, oskrbnika ali kuratele. 2. Ti, ki vživajo podpore za uboge iz javnih sredstev ali kateri so to podporo vživali v prejšnjem letu. Kot taki pa se ne smejo smatrati ti, ki dobivajo podpore iz delavskih blagaj in boleznih in nezgodah, tudi ti ne, ki se brezplačno oskrbujejo v javnih bolnišnicah. 3. Osebe, katerim je premoženje v konkurzu. 4. Osebe, ki so bile v kaznen obsojene radi kakrega zločina, tatvine, poneverjenja, sieparstva, nesramnosti (po §§ 460, 461, 463, 464, 512 državnega kaz. zakonika) ali pa radi prestopka § 1. postavave z dne 28. maja 1881, ali § 1. postavave z dne 25. maja 1883 ali §§ 1, 2, 3, 4 in 5 predzadnjega odstavka postavave z dne 24. maja 1885. To izključuje od volilne pravice preneba pri prestopkih § 6., št. 1—10 postavave z dne

1) Slovenski časniki so naproseni, da poročajo o teh važnih odlokih.

15. novembra 1867 drž. zakonika št. 131. z dnem, ko je dotičnik dostal kaznen, pri drugih prestopkih le postavave za se-le po preteku 10 let po obsodbi, če je bil dotičnik kaznovan na 5 let. Pri vseh drugih navedenih prestopkih dobi svet volilno pravico 3 leta po prestani kazni. 5. Osebe, ki so bile kaznovane po §§ 45, 47, 48 in 49 vojne postavave z dne 11. aprila 1889 zadobe volilno pravico 3 leta po prestani kazni. 6. Istotako izgube volilno pravice ti, ki so pregrešijo zoper volilno prostost ob volitvah za državni in deželni zbor. 7. Osebe, ki so pod nadzorstvom policije ali pa so v prisilnici. Ti zadobe spet volilno pravico 3 leta po preteku tega nadzorstva ali izpustitve iz prisilnice 8. Osetje, katerim je bila uzeta očetovska oblast nad otroci in sicer dokler se to ne spremeni, v vsakem slučaju pa se 3 leta po sodnikovi razsodbi.

Ali bo moral vsak iti na volišče? Po vesti je dolžan vsakdo voliti dobrega krščanskega moža! Državni zbor pa je prepustil deželni zborom, da naj odločijo, ali bodo morali pod kaznijo vsi voliti ali ne.

O volilnih imenikih: Županstva bodo morala napraviti dvojen prepis vseh volilcev po abecednem redu z označenjem značaja in stanovanja. En prepis bo moralo izročiti glavarstvu v pregled. Glavarstvo mora popraviti pogreske uradno. Popravljeni imenik izroči glavarstvu županstvu, ki ga mora potem 14 dni razpoložiti. Čas za reklamacije bo trajal 14 dni po razglasitvi, da je volilni imenik razpoložen. V občinah, ki imajo nad 20.000 prebivalcev, mora biti vsaj 8 ur na dan razpoložen. Kdor bi hotel dobiti proti primernemu plačilu tiskan imenik v roke, moral bo to naznaniti županstvu 8 dni po razpisu volitev. V nadaljnjih osmih dneh se bodo moralo položiti 50 procentov stroškov, ki so približno potrebni za napravo imenika, drugače je priglasenje neveljavno. Kdor se v prvih 8 dneh ne oglasi, nima pravice do imenika. Ostale stroške za imenik bodo plačali ob sprejemu.

Reklamacije napravi lahko vsakdo, ki je volivec v dotičnem kraju, tudi za druge ustmeno in pismeno. Reklamacije postavno vložene mora župan v treh dneh predložiti politični oblasti v razsodbo. Od glavarstva je dopuščena reklamacija na namestništvo v 3 dneh. OI tod ni več ugovora. Reklamacije se morajo napraviti za vsak slučaj posebe. K reklamaciji je treba dostaviti dokazilo, ki spričuje, da je dotičnik 24 let star in da je avstrijski državljan. Reklamacije, ki nimajo teh dokazil se zavrnejo. Dokazila ali spričevala smejo biti brez štampla.

Volili bomo z volilnimi listki. Vsak volivec ki bo vpisan v imenik, bo dobil legitimacijo in volilni list od županstva. Ako kdo izgubi volilni list ali ga uniči, dobil bo lahko drug. Tudi na dan volitve bode volilni komisar delil volilne liste. Te volilne liste bomo lahko napolnili doma, lahko pa tudi v volilni sobi. Volitev bo tajna. Vsakdo bo oddal zvit volilni listek. Kdor izgubi legitimacijo, ne bo mogel voliti! Volilni list bomo oddali, ko pokazemo prej legitimacijo.

Vse dežele bodo na en dan volile; vse ožje volitve bode tudi na en dan. Ta dva dneva bo določilo ministarstvo za notranje reči.

Novi državni zbor bo štel 516 poslancev. Izmed teh bo 233 Nemcev, 259 Slovanov in 19 Italijanov. Izmed Slovanov bo 107 Čehov, 82 Poljakov, 33 Rusincev, 24 Slovencev in 13 Hrvatov. Kar se tiče slovenskih poslancev, volila jih bo kranjska dežela 11, štajerska 7, koroška 1, isterska 1, goriška 3 in tržaška 1. Na Goriškem bodo volili sodnji okraj tolminski, cerkljanski, kanalski, kobariški in bovški 1 slovenskega poslanca, sodnji okraj goriški brez mesta Gorice in vasi Ločnika 1 in sodnji okraj ajdovski, komenski in sežanski 1 slovenskega poslanca. Goriško mesto, v katerem bivajo Italijani, Slovenci in Nemci, bo volilo enega poslanca o katerem se ne more vedeti, katere narodnosti da bo! Furlani bodo volili v sodnjih okrajih korminskem in gradiškem 1 poslanca. Ž njimi bodo volili tudi Slovenci z Brd, ki spadajo pod sodnji okraj korminski in vas Ločnik. Sodnja okraj červinjanski in tržaški volita tudi enega furlanskega poslanca. Pod sodnji okraj tržaški spadajo tudi nekateri Slovenci, ki

bodo ž njimi volili in med njimi odločevali, kakor zapadni Briči.

Podkupovanje z denarjem ali blagom se bo kaznovalo z zaporom do 6 mesecev in sicer bosta kaznovana podkupovalec in podkupljenec. Kdor bo plačeval volivcem na dan volitve za pijačo in jedila ali dajal pijneča in jedila po znižani ceni, se bo kaznoval do 200 K. Kdor bo hotel koga siliti, bodisi s kakim dejanjem, s kakim oškodovanjem, bodisi s kakimi grožnjami, da naj ne gre voliti ali da naj gre voliti v določenem zmislu, bo kaznovan do 6 mesecev ali celo do 1 leta. Prav ta kazen bo zadela tudi tiste, ki bi hitro po volitvi morda komu škodo povzročil, ter je le-ta volil na nasprotno stran. Kdor bo razširjal krive vesti glede kraja, časa ali kandidata ob času, ko se volivei ne morejo več o stvari podučiti, bo kaznovan do 3 mesecev. Kdor bo n. pr. napolnil komu volilni listek s kakim drugim imenom in ne z imenom ki mu ga je naznanil dotični volivec, bo kaznovan do 6 mesecev. Kdor bi komu ukradel legitimacijo, ali kdor si tujo legitimacijo zase ali za druge, ki niso opravičeni porabil, bo kaznovan do 3 mesecev. Kdor bo volil za koga drugega, bo kaznovan do 3 mesecev, čeprav bi mu ta to dovoilil. Kdor bi po nezakoniti poti zvedel, na katero stran je kdo volil, bo kaznovan do 6 mesecev. Kdor bi hotel motiti ali preprečiti postavno sklicano zborovanje, bo kaznovan do 3 in celo do 6 mesecev. Kdor bi se ne hotel odstraniti od zborovanja, kamor ne spada, bo kaznovan do 200 K. Glede vseh prestopkov bodo sodile okr. sodnije, le glede napajanja in pogoščevanja volilcev in glede neopravičene udeležbe pri zborovanjih bo sodila in kaznovala politična oblast. V nekaterih slučajih izgubi kaznenec volilno pravico in pravico voljen biti še za 3 leta po prestani kazni.

Agitacija je seveda dovoljena v polnem obsegu. Le siliti ali podkupavati ni dovoljeno. Prepovedana je nepoštenost. Dovoljeno je podučevati volivce, jih svariti, jim prigovarjati, jih navduševati, jih prositi. Tudi peljati koga z vozom na volišče, ni prepovedano.

To so v glavnem nauki, ki se tičejo nove volivne reforme. Zapomnite se jih dobro in preskrbite se nemudoma s potrebnimi dokazili! Novi parlament bo za delavstvo velikanske važnosti, ker rešilo se bo v njem vprašanje o zavarovanju za slučaj bolezni, starosti in onemoglosti. O tem sem vam lani obširno govoril. Načrt te postavave leži še vedno nerešen v državnem zboru. Delavci! Volilna pravica je sedaj v vaših rokah pripravno orožje, s katerim si lahko pridobite zmago! Primate torej za orožje kot zavedni Slovenci in Avstrijci!

Dopisi.

V Črničah se ljudje čudijo, kako da je njihov župan zašel med zaupnike liberalne stranke. Sicer so ga liberalci že pri prvi „reorganizaciji“ pred par leti odlikovali z nečastnim imenom liberalnega zaupnika, vendar mu ni bilo mar za to dvomljivo čast; zato se pa tudi ni ponašal znjo. Da so ga zdaj zopet izvolili, ko ga menda niti zraven ni bilo, tudi ga niso zato vprašali, kaže le obupano predrznost liberalnega generalštaba goriškega. Ljudstvo se sramuje županov, ki s svojim imenom podpirajo stranko, ki je za ločitev zakona in brezversko šolo. Zato želi vedeti, kdo je kriv, župan ki hrepeni po časti liberalnega odlikovanca, ali liberalna banda, ki vsiljuje svoje šarže in naslove in s tem kompromitira može, katerim ljudstvo zaupa. Zaupnik liberalcev ne more biti zaupnik ljudstva.

Tudi v Šempasu so bili do zdaj prepričani, da je njihov župan pameten mož, zdaj se je pa zvedelo, da je zašel med zaupnike tiste stranke, ki živi od častikraje in svinjarij svojih glasil. Če se zdi županu častno biti adjutant liberalnega generala in narodnega mesarja mu tega ne more nihče braniti, pošteni Šempasci se pasramujejo, da se bere ime njihovega prvega občana, med liberalnimi odličnjaki.

Iz Cerku. Na svečnico smo imeli drugo javno znanstveno — poljudno predavanje. Poslušalci so napolnili prostorno dvorano in hodnike. G. dekan je prav poljudno razložil sestavek misijonarja Veselko Kovača v letošnjem koledarju Družbe Sv. Mohorja „V temi“ in je dokazal, da ni res, kar trdijo brezverski filozofi, da narodi, ki so sprejeli budizem, ne verujejo v osebnega Boga. Ravno zato, ker verujejo vanj, je umljivo, da ta vera združuje toliko sto milijonov ver-

Novice.

Današnji ist prinaša v poročilu o občnem zboru „Del. društva“ zelo važne odloke o domovinski pravici in o načinu volitev. Na to opozorjamo vse, ki se za to, zanimajo. Zahtevajte „Primorski List“ po vseh tobakarnah!

Pozor naši zastopniki in denarni zavodi! — V Trstu se je ustanovila močna italijanska družba, ki razpolaga z več milijoni. Ta družba misli našo deželo prepresti z električno žico ter jo raznaroditi. Napraviti misli ob Vipavi, Soči itd. velike električne naprave; v Trziču veliko ladjedelnico; mline, žage itd. radi tega je pokupila sama ali po zastopnikih prekupčih skoraj vse važnejše mline in žage ob Vipavi, Hublju, ob novi železniški progi in Soči n. pr. Kanal Dottori na Furlanskem, žage in mline pri Kanalu, na Žagi, pri sv. Luciji itd.; prevrtati misli Polovnik in nasproti Trnovega napraviti velikanske proizvodilne elektrike, da bo lahko z elektriko zalagala tudi železnico, trge in mesta. Če se vse to vresniči — potem pridejo tuji uradniki in delavci v deželo — naše ljudstvo pa bo zadnji suženj! Tujci bodo zahtevali takoj nemške ali laške šole in vlada jim bo srčno rada ugodila — če pa ne, postavila jih bosta pa „Schulverein“ in „Lega“. In nasledek? Le poglejte v Domžale ali druge gorenjske kraje! — Toraj pozor naši zastopniki! Še je čas! Družba je sicer že mnogo nakupila — pa koncesije še nima — in ta koncesija se ji mora prepričati drugače smo zgubljeni! Prosimo vse slovenske zastopnike, brez razlike dežel, da z vsemi močmi delajo na to, da družba ne dobi koncesije. Drugič pa pozivljamo naše denarne zavode, da se združijo, dobe koncesijo ter oni to napravijo, kar namerava napraviti tujec! Na delo, pozitivno delo za narod!

Župnikom v Mirnu je imenovan preč. g. Ivan Rojce, dosedanji kurat v Biljah. Mirensko dobro misleče ljudstvo vidi v njem župnika po svojih željah.

Deželni zbori nekaterih dežel, med njimi tudi goriški, se sklicujejo, kakor se govori, sredi februarja v kratko zasedanje, da rešijo najnujnejše zadeve posebno v gospodarskem oziru.

Krst pri Savleci. — Pesem prvega slovenskega pesnika Franca Prešerna: Krst pri Savleci je izšla v novi nemški prelogi, ki jo je krasno izdelala gospica **Emerika Holzinger pl. Weidich, učiteljica goriške vadnice v p. Ta preloga se odlikuje od preloge Pennove. Naroča se pri gospici Holzinger v Gradcu, Hanß-Sachsgasse 5. Cena izvoda 1 K. Delo marljive pisateljice, nekdanje vrle predsednice slovenskega ženskega društva „Skalnica“ v Gorici, priporočamo prav toplo.**

Liberalce grozno boli sijajno uspeli zaupni shod v hotelu „Central“. Liberalci so za svoj shod strastno agi-

tirali in spravili nanj le okoli 250 ljudi, na naš shod pa je prihitelo nad 800 mož le na pisano povabilo, ne da bi bili naši listi sploh črhali kako besedico poprej. V svoji poparjenosti zmerjajo naše može z ljudmi „zadnje vrste“. Vi može pa na dan volitev glejte, da bodo „začni“ prvi in da bodo liberalni prvaki ostali za vrati. Proč s hinavskimi liberalci!

Ogenj. — Iz Loga pod Mangartom. Dne 1. februarja okrog treh popoldne nastal je ogenj v farovžu, ki je žugal uničiti vse poslopje od vrha do tal. Ogenj je nastal, ker so se vneli leseni konci stropnih sten, ki segajo v dimnike in sicer nad prvim nadstropjem. Glas zvonu je povabil vse dobre duhovnjane, ki so se vsi odzvali in hitro prihiteli na pomoč. Stari in mladi, može in žene nosili so vodo, pridno gasili in ogenj omejili, ki je povzročil škodo le farovžu. Spretno je vodil delo pri gašenju naš odlikovani župan in najbližji sosed župan g. Martin Črnota, kateremu se je izdatno pridružil c. kr. rudarski višji paznik g. Anton Widmoser se svojimi čilimi rudokopi iz ložkega rudnika, ki je tudi z lastno požrtvovalnostjo navdušil že obupavajoče k vstrajnosti. V tej nesreči bila je velika sreča, da je skriti in uničujoči kad pod sneženo streho še po dnevi ugledal in nato hitro opozoril g. Anton Črnota, rudokop iz Spod. Loga, drugače po noči bi bil ogenj lahko požrl tudi v obližju stoječa poslopja, kajti nevarnost je bila velika. Tudi gasilci iz oddaljenega Bovca so prihiteli. Čast jim! Za ves trud izrekamo vsem imenovanim najprisrčnejšo zahvalo.

Novo ladjedelnico namerava zgraditi v Trziču (Monfalcone) tržaška tvrdka Kozulic. V Trziču je že kupljeno zemljišče. Ladjedelnica bo tako velika, da se bo lahko lahko pričelo graditi 5 velikih ladij do 10.000 ton. Vsa uredba bo hidravliška in električna. Dela se bodo takoj pričela, da bodo l. 1908 tlograjene že prve ladje. Uredili bo tudi takozvan „subi dok“, v katerem bi se popravljale tudi vojne ladje.

Tatvina. — V noči od sobote

na nedeljo so neznani tatje ukradli trafikanta g. Josipu Bajtu iz prodajalne na Pokopliški cesti več denarja, znane kolekov, tobaka, cigar itd

— „Lej! ga, satana!“ — Piše se nam: Človeku se zdi nemogoče, da morejo Gabrščekovi pristaši tako nizko pasti. — Sram me je, da so med slovenskim ljudstvom taki suroveži; ali obsodbe niso vredni samo oni suroveži; ampak naprej tisti, ki jih je pripeljal do te nizkosti — „Soča“.

Železnica nas je pripeljala v Gorico. — Iz vozov se je vsulo mnogo ljudi in hitelo proti izhodu. — Tu se reka ljudi nekoliko zajezi in slišal sem sledeči dvogovor:

„Glej, kako je debel, kakor pr....“

„Res, ves drugačen je — pr....“

„Lej ga, satana! ne bo ga konec!“

Te besede so veljale nekemu pred njima stoječemu duhovniku. — Junaka pa sta bila verna pristaša liberalne korumpirane stranke. — Tako vzgaja „Soča“.

— **Pogor šče plasišče.** — Kaj je vse mogoče v — pustu! Neki krčmar je pogorel; škoda je precej znatna. Ali kaj njemu za to! — Zavarovalnica vse plača. — Pa hajdi v nedeljo po harmoniko in drselo se je na pogorišču pozno v noč. To se je zgodilo doli nekje ob morju.

Ljudje hočejo kljubovati Bogu, — ali znajmo, da ima še vedno pripravljeno šibo za nas!

— **V veliki nevarnosti** je bil koncem minulega meseca neki mladenič na Krnu. Nad njimi se je utrgala velika skala in bi ga bila ubila, ko bi ne bila obtičala 2 metra nad njim v globokem snegu.

— **Jablana v cvetju** je bila v tej zimi na Krnu, kakor nam poroča od ondot naš dopisnik. Kaj takega pa še ne!

— **Naš rojak** Matevž Munih, doma iz Črgina pri Tolminu, ki se je dne 14. sept. l. l. ponesrečil v Hambornu na Nemškem, nam sedaj naznanja, da je po 3 mesečni bolezni okreval. Kmalu pojde zopet na delo. Pretrpel je velike bolečine. Rezali so mu kožo z roke in jo dajali na nogo, kjer mu jo je odtrgalo.

— **Orožniško obleko** bodo precej spremenili, posebno za patroljno službo.

(Dalje na 4. strani.)

Darovi.

Za Alojzevišce: Uprava „Primorskiga Lista“ se prejela 2 K dar g. Ivana Fratikana v Gorici; Preč. gg. Franc Marinič 20 K; S. Gregorčič 10 K; Fr. Franke 10 K; Fr. Kranjec 10 K; Jos. Skočir dekan 10 K; P. n. g. Katarina Rot iz Trste 5 K.

Blagim dobrotnikom srčna hvala. — Bog stotero povrni!

Za „Slovensko sirotišče“: P. n. gg. Fr. U. 48 v, M. M. 1 K, T. Š. 2 K, N. N. 60 v, Jakoc Bevk 1 K, Nekdo 30 v, Nekdo 1 K, N. N. 1 K.

Bog poplačaj!

Darovali so za župnijsko cerkev presv. Srca Jesusovega v Secigi pri Bnzetu sledeči gg. iz Primorskega:

Tržaško - koperski škofijski Ordinariat 204.82 K; Monsig. Ivan Wolf 20 K; Centralna posojilnica 20 K; Dr. H. Zorn 20 K; Monsig. Matija Sila 15 K; Monsig. Jos. Kragelj 10 K. R. Mažidovšek, Dr. And. Pavlica, Ivan Lehen, Sim. Gregorčič, Pr. Logar, Anton Notar, Jakob Sela, Mat. Rebolj, Ivan K. Dr. Flapp, J. Kosovel, J. Kosec po 10 K; L. Dugar, Uršulinski samostan po 6 K; Alfonz Poljšak, Anton Petelin, And. Mesar, Fr. Sila. Franc Marinič, Jv. Omers po 5 K; Jvan Muravec, J. Jurizza, J. Milanič, Marija N., Lucija N., po 4 K; Val. Pipan, Šime Defar, M. Kocijančič, Jak. Ukmar Jv. Franke, H. Črnigoj po 3 K; Dr. Knavs, Bruno Kratzig, N. Berbuč, J. Stržinar, Marija Colugnati, Ant. Križman, Ivan Kren, Al. Tempesta, Angela Strnad, Ivan Kodre po 2 K; Dr. J. Dermastia 2 K; Kat. Florenin 1 K.

Bog povrni! (Pride še). Josip Budin v Sečergi.

ZAHVALA

Povodom smrti in nenadomestljive izgube naše preljubeznjive soproge, in matere gospe

Rozalije Gorjanc roj. Povšič

izrekamo podpisani svojo najiskrenejšo zahvalo vsem onim ki so nam stali ob času bolezni in smrti vedno ob strani in nas tolažili v najbridkejših urah. Dalje izrekamo svojo srčno zahvalo preč. duhovščini, vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so prihiteli iskazat zadnjo čast blagi pokojnici. Bog vsem stotero poplačaj.

V Gorici, dne 4. februarja 1917.

Žalujoči ostali.

Novoporočencem-novicem

priporoča

„Krojaška zadruga“ v Gorici

svojo bogato zalogo: Rumberško, belgijsko in šlezjsko platno, namizni prti in serviete, brisalke, žepne rute, cvilh, žima in volna v dlaki za madrace, odeje, koce, šivane kuverte, perje za postelje, preproge in zavese itd.

Blago izvrstno. Cene prav nizke in stalne.

— V vojaškem zaporu je zmrznil v Mitrovici neki dragonec, ki je bil dejan v zapor v pijanosti. Zaspal je na klopi pri odprtem oknu in — zmrznil.

— Stavko d muckarjev imajo v Trstu.

— Redek slučaj. — V Novem mestu bi se imele sedaj vršiti porotne obravnave, porotniki so že izžrebani, a obravnave ne bo, ker ni nikogar, ki bi ga sodili.

— Požar v reški luki. — V ponedeljek zvečer je v reški luki izbruhnil požar in napravil na bombaževini 20.000 kron škode.

— Odlikovan je g. Fr. Muntich od Sv. Lucije, sedaj ravnatelj mestne klavnic na Reki, z zlatnim križcem za zaslug.

— Velika zvestoba. — V Škofji Loki je praznovala v torek Marija Fojkar 25 letnico, odkar je v službi pri tvrdki juvan. Pač redka zvestoba.

— Vas pogorela. — Iz Pazina poročajo, da je dne 23. m. pogorela skoro vsa vas Brest na Učki. Vas je imela 45 hiš, ki so skoraj vse pogorele. Zgorelo je tudi vse seno, živež, mnogo ovac, svinj, mežgov in krav. Zavarovan ni bil v vasi nihče. Škoda cenijo na 60.000 K.

— Nove železnice. — Tovarnar pl. Frosini Sessler namerava zgraditi vzpenjačo na sv. Goro pri Gorici, nadalje električno železnico od Lovrane do Kraja, in železnico iz Gorice v Sestlan. Za vse te koncesije je že vložil prošnjo.

— Tajni tunel na avstrijsko-italijanski meji? — Neki beneški listi so priobčili vest, da je Avstrija na meji Italije skriva zgradila tunel, skozi kateri zamore udreti v Italijo. Ta tunel se baje nakaja pri mestecu Agerdo.

— V Jamljah je zgorel po noči od 29.—30. t. m. tamšnjemu posestniku in krčmarju gosp. Antonu Soban hlev z veliko krme slame in sena. Ogenj so opizili, ko ni bilo nič več mogoče rešiti. Zgorela so tri goveda: ena krava in dve teletci, 7 kokoši, in mnogo repe; kamenje za novo stavbo je vse razpokalo. Škoda je znatna, toda k sreči, da je bil zavarovan. Kmetje, to vam je zopet lepa šola, da se pri davčnem zavarovanju, — se veda pri domači vzajemni zavarovalnici v Ljubljani.

— Listnica uredništva. — Mnogo dopisov smo radi preoblego gradiva morali odložiti.

Društva.

dr. Kat. slov. izobraževalno društvo v Kamnjah priredi v nedeljo 10. t. m. ob 3¹/₂ pop. pri Rebku na Gorici veselico s sledečim vspeodom: 1. Naprej, koročnica, tamburaški zbor; 2. Triglav, moški zbor; 3. Zmiski odmev, valček, tamb. zb.; 4. Deklamacija; 5. Na Dunaju, koročnica tamb. zb.; 6. Na straži, m. zb.; 7. Krčmar pri zvitem rogu, burku; 8. Vesela družba, polka, tamb. zb.; 9. Zvezda, m. zb.; 10. Kmet in fotograf, šoljivi prizor. Po veselici prosta zabava.

K obilni udeležbi vabi odbor.

dr. Bralno in pevsko društvo „Prešeren“ v Št. Petru pri Gorici priredi v nedeljo predpustno veselico v prostorih g. V. Černica ob 4. uri predpoludne.

dr. Konsumno društvo v Vitejbi vabi vse člane k rednemu običnemu zboru, kateri bodo v nedeljo dne 17. februarja t. l. ob 3. urah pop. v društvenih prostorih.

Dnevni red: 1) Poročilo ravnateljstva; 2) Poročilo nadzarstva; 3) Odobritev računskega sklepa za leto 1906 in sklepanje o razdelitvi čistega dobička; 4) Volitev 5 članov v nadzarstvo; 6) Slučajnosti.

dr. „Pogozedovalno in olepševalno društvo Kobalid“ v ljudo vabi svoje člane na občni zbor, koji se vrši dne 9. t. m. v prostorih g. Anton Juretič-a. Gosti dobro došli.

Književnost - umetnost.

* Koncert v deškem semenišču v Gorici minulo nedeljo je uspel na splošno zadovoljnost udeležencev. Počastil je zavod s svojo navzočnostjo tudi prevz. knez nadškof, visokorodni grof Žiga Attems, precejšnje število gg. profesorjev. O spretnosti semeniškega vodstva pa ni pričal le uspeh koncerta, ampak zlasti tudi okusna uredba električne razsvetljave in drugih naprav. Vzeli smo s sabo najboljše vtiske.

Zmaga centra.

V torek so bile dovršene ožje volitve z velikim porazom soc. demokratov in s sijajno zmago katoliškega centra. Vlada je razpustila državni zbor, da bi mogla vladati brez Centra in proti njemu, liberalci so celo sanjali o kulturnem boju, a sedaj je prišel Centrum nazaj še močnejši kakor je bil poprej. — Izborna organizacija nemških katoličanov bodi nam vzgled! Uspeh volitev je sledeči: Pri ožjih volitvah za državni zbor so socialni demokratje izgubili 20 mandatov, dobili 6, nacionalni liberalci izgubili 11, dobili 8, centrum izgubil 2, dobil 3, konzervativci izgubili 4, dobili 2, svobodnomiselna ljudska stranka izgubila 2, dobila 7. — Konečni rezultat državnoborskih volitev je torej sledeči: Katoliški centrum 150 mandatov, konzervativci 59, racionalni liberalci 55, socialni demokrati 43, svobodnomiselna ljudska stranka izgubila 2, dobila 7, Poljaki 20 (več 4), Gospodarska zveza 15, svobodnomiselci 11, Zveza kmetovalcev 8, brezbarvni 10, 1 velj, 1 danec. Centrum je pridobil 6 mandatov več kot l. 1903, socialni demokratje pa 38 izgubili.

Iščeta se dva pomočnika

in sicer prvi za mizarstvo, drugi za rezbarstvo. — Oglasili se je pri našem upravnistvu.

J. ŠULIGOJ,

Urar c. kr. železnic. Gorica, Gosposka ulica 25.

Naznanja, da se v njegovi zalogi kupuje najboljše ure, kakor ure: Omega, Zenith, Scheffhauzen, Bilodes, Glas-hütte, ameriške Waltham. Za te vrste ur se daje 5 let jamčnine.

V Zalogi ima tudi raznovrstne šivalne stroje najnovejšega sistema.

Štev. 348

Op.

Razglas.

Naznanja se, da

JAVNA DRAŽBA

zastavil III. in IV. četrtletja 1905, t. j. mesecev

julija, avgusta, septembra, oktobra, novembra in decembra istega leta

začne v

ponedeljek, 4. marca 1907

ter se bo nadaljevala naslednje delavnice in sicer četrtke, sobote in ponedeljke od 9. ure zjutraj do 1 popoldne.

Od ravnateljstva zastavljalnice.

V GORICI, 4. februvarja 1907.

Uprava škofovskih posestev v Kanatu (pošta Punat, Kvarner) ima na prodaj še

100.000

amerikanskih mladih korenin: Rupestris Monticola in Riparia Portalis. Cena po dobroti od 16—30 kron za 1000

Anton Kuštrin,

trgovec v Gorici

Gosposka ulica št. 25

priloga častiti duhovščini in slavnemu občinstvu v mestu in na deželi svojo trgovino jedilnega blaga n. pr. kavo Santos, Sandomingo, Java, Cejlon, Portoriko itd. Olje: Lucca, St. Angelo, Korfu, istrsko in dalmatinsko. Petrolej v zaboju. Sladkor razne vrste. Moko št. 0, 1, 2, 3, 4, 5. Več vrst riža. Milsveče prve in druge vrste, namreč ob 1/2 kila in od enega funta. Testenine iz tvornice Znidaršič & Valenčič. Zvepienke družbe sv. Cirila in Metoda. Moka iz Majdičevega mline iz Kranja in iz Jochmana-ovega v Ajdovščini. Vse blago prve vrste.

Lekarna Cristofolletti v Gorici

Prave in edine žel. kapljice z znamko sv. Antona Padovanskega.

Zdravilna moč teh kapljic je neprekosljiva. — Te kapljice uredijo redno prebavljanje, če se jih dvakrat na dan po jedno žličico popije — Okrepé želodec, storé, da srgine v kratkem času omotica in šivolna lenost (mrtvost). Te kapljice tudi storé, da človek raje je.

Cena steklenici 60 vin.

Delavnica cerkvenih posod in cerkvenega orodja

Fr. Leban,

Gorica, Magistratna ulica št. 8.

Priporoča preč. duhovščini svojo delavnico cerkvenega orodja in cerkvenih posod, svečnikov itd., vsakovrstnih kovin v vsakem slogu po najnižjih cenah. Popravlja in prenavlja stare reči.

Blago se razposilja franco.

Loterijske številke.

2. februarja.

Trst 28 46 83 69 54
Linc 32 72 84 83 61

Poskusite in priporočite izdelke

Vydrove tovarne hrani

v Pragi VIII. Cenovnik zastoj.

Odlikovana pekarija in sladničarna

K. Draščik

v Gorici na Kornu (v lastni hiši)

izvršuje naročila vsakovrstnega peciva, torte, kolače za birmance in poroke, pince itd. Prodaja različna fina vina in likerjev na drobno ali v orig. buteljkah. Priporoča se sl. občinstvu. Cene jako nizke.

Saunig in Dekleva

ulica Municipio št. 1. Gorica.

Velika tovarniška zaloge šivalnih strojev kakor za šivilje, krojače, čevljarje in tudi za umetno vezanje (rokamiranje). V zalogi se tudi nahajajo angleška dvo-kolesa „Helical Premier“ in slamorezni stroji, samokresi in razne puške, lastna mehaniška popravilnica.

And. Fajt,

pek. izvedence Gorica
Ikalščice Fr. Josipa št. 2 (lastna hiša).

Isvršuje naročila vsakovrstnega peciva, tudi najfinejšega, k hor sa nove maše in godove, kolače za birmance in poroke itd. Vsa naročila izvršuje točno in natančno po želji naročnikov. Ima in prodaja različne moke, fina peciva, fina vina in likerje po smerni cen. Za Veliko noč posebno goriško pinco in potice itd.

Centralna posojilnica

registrovana zadruga v Gorici, ulica Vetturini št. 9.

Posojuje svojim članom od 1. novembra 1905 na mesečna odplačila v petih letih in sicer v obrokih, ki znašajo z obrestmi vred, za vsakih 100 K glavnice 2 K na mesec.

Posojuje svojim članom od 1. januarja 1907 na menice po 6% na vknjižbo po 5¹/₂%

Obrestna mera za hranilne vloge je nespremenjena.